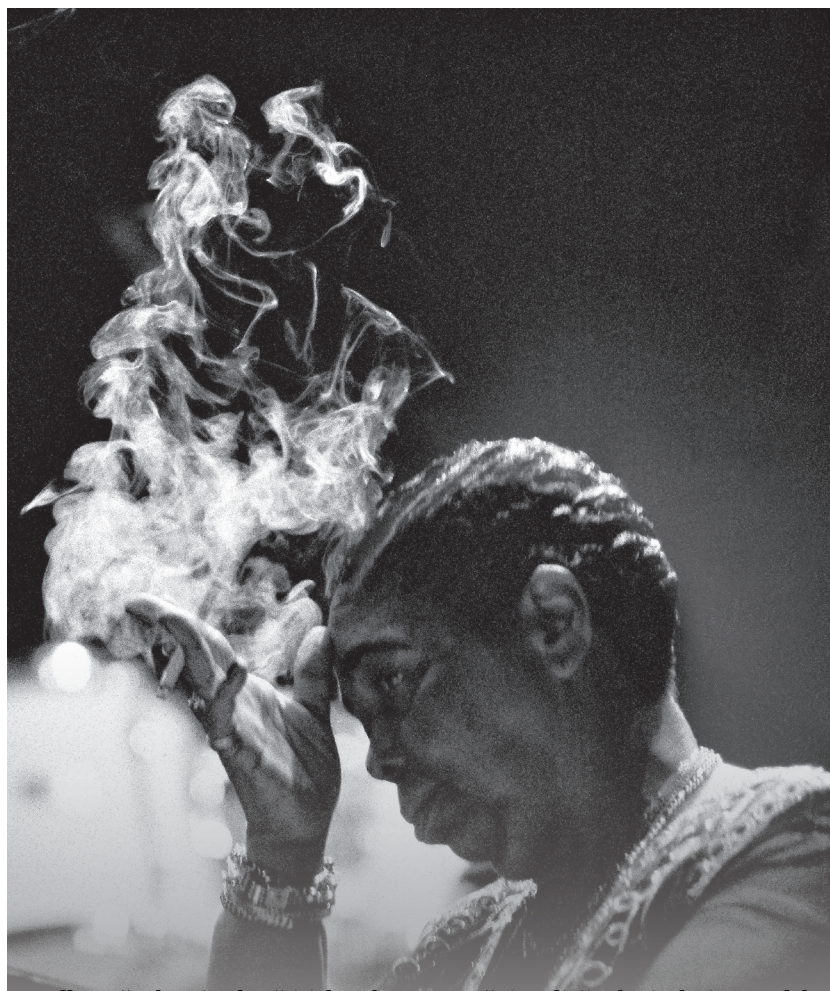

Ana Obreza

Glasbena godba – filmska zgodba

CESÁRIA ÉVORA | 2022

Na krilih festivala *Druga godba* se že skoraj polna štiri desetletja v objem našega srednjeevropskega kotička obnebja zletajo glasbene ptice iz vseh vetrov. Festival toplo dobrodoščilo izkazuje zlasti ustvarjalnim jatam, ki z enim ušesom prisluškujejo glasovom preteklosti, z drugim pa v sanjah lovijo obrise bodočnosti. Njihovo pisano perje se sveti v sijaju bogatih možnosti, ki jih ponujajo raznolika glasbena izročila in moderni tehnični pripomočki. Osrednji vir navdiha glasbenega raziskovanja je za številne godce *Druge godbe* ljudska glasba, ki je po svoji naravi v toku stalnega spreminjanja, glede na naravo našega časa pa vse radikalneje reinterpretirana. Vznikajo novi žanri, stari napevi dosegajo neslutene višine, mladi spevi segajo v utrjene globine.

Letošnja edicija festivala je v sodelovanju s Kinodvorom že drugo leto zapored na spored uvrstila tudi pet glasbenih dokumentarcev, ki zgodbe glasb pripovedujejo filmsko: podobe zagodejo uglaseno z glasbo. Mnogoglasje glasbenih glasnikov poraja raznolikost filmskih obličij, ki nas popeljejo na pot okrog sveta. Z ljubeznijo, nemškimi markami in smrtjo v kovčku potujemo po utrjeni trasi Turčija–Nemčija, malo proti severu in malo proti jugu stare celine, se prevzeti od *sodade* znajdemo na vzhodnoafriških Zelenortskih otokih Cesária Évora, na jugu Kitajske prisluhnemo petju v divjini (če ga le ne zamudimo), strmoglavimo v vrtinec argentinske zgodovine s Corsinijem, Blombergom in Macielom, ki nas vodijo po blodnjaku

Buenos Airesa, od koder nam jata črnih golobov pokaže pot prek New Yorka do Danske: pa smo spet skoraj doma.

Ko doma odpremo svoj kovček, ugotovimo, da sta ljubezen in smrt še tam, nemške marke pa smo modro unovčili. Namesto njihove papirnate enoličnosti je v naši prtljagi zdaj pet izbornih plošč, pet nenavadnih glasbenih potopisov, pet filmskih *soundtrackov*. Prvi je prava eksplozija heterogene turške glasbe, ki je v vrstah gastarbajterjev od šestdesetih let naprej nastajala v Nemčiji: etno, pop, rock, punk, kantavtorstvo, hip-hop – vse to in še več je zgoščeno v filmu **Ljubezen, nemške marke in smrt** (Aşk, Mark ve Ölüm, 2022, Cem Kaya). Drugo ploščo prežema in napolnjuje glas v filmu portretirane **Cesárie Évora** (Cesária Évora, 2022, Ana Sofia Fonseca). Tretja plošča zame ostaja nema, ogled filma **Petje v divjini** (Singing in the Wilderness, 2021, Dongnan Chen) sem žal nenamerno izpustila. **Corsini interpretira Blomberga in Maciela** (Corsini interpreta a Blomberg y Maciel, 2021, Mariano Llinás) je tudi dobesedno to, kar slišimo znova zapisano na četrti plošči – naslov filma je namreč naslov plošče, ki je izšla leta 1969, že po smrti velikega pevca argentinskih klasik in tanga Corsinija. Zadnja je mogočen oblak jazzovskih iskanj in najdevanj, stkanih v (po)sreč(e)nih srečanjih srčnih glasbenikov, ki jim prisluškujemo v **Glasbi za črne golobe** (Music for Black Pigeons, 2022, Jørgen Leth in Andreas Koefoed).

Glasba, najbolj eterična in neulovljiva v sestrstvu umetnosti, potrebuje telo, da jo oblikuje – in telo, da jo sprejme. Čeprav lahko k njej – bodisi kot ustvarjalci bodisi kot zgolj poslušalci – pristopamo z nabrušenim intelektom, nas bo pogosto prehitela in nagovorila čustveni ustroj pred mišljenjskim, odmev sproženih čustev pa bo pobobnal po instinktivnem čutnem jedru. Želodec bo poskočil, srce zaplalo, možgani zaplesali. Besede bodo zbežale, podobe jih bodo lovile, mi pa jih ne bomo takoj pogrešili. Dovolj nam bo zvok.

Mostu med glasbo in besedami ni vedno preprosto zgraditi. Velikokrat je govora o univerzalni govorici glasbe, ki nagovarja vse in jo vsi lahko razumemo, če smo ji le pripravljeni prisluhniti. Morda je to tudi res – a vendar jo, doživeto skozse, vsak razume po svoje. Režiserja Jørgen Leth in Andreas Koefoed sta štirinajst let spremljala jazzovskega kitarista in komponista Jakoba Broja ter na teh glasbenih poteh spoznala še številne druge velike glasbene duše. **Glasba za črne golobe** je splet miniaturnih portretov jazzovskih glasbenikov, ki se velikokrat bolj jasno in tekoče izrazijo zliti s svojim inštrumentom kot pa izzvani v besedovanje. Zatopljeni v lastne zvočne svetove se zdijo kot prišleki z daljnih zvezd, vendar se brez težav poravnajo v sozvočje,

ko jih pokliče ista pesem. V različnih zasedbah tvorijo različna ozvezdja, po katerih se poslušalci lahko orientiramo, obenem pa strmimo nad lepoto njihove glasbene in človeške svetilnosti. Izčiščeno mapiranje jazzovskih zvezd napolnjujejo prijateljska toplina, motreča tišina in sožitje v glasbi. Globoko zamišljeno nebo pa prečijo in zaljšajo svetlobni utrinki iskrivega humorja.

Humor si je za zvezdo vodnico pri ustvarjanju glasbeno-dokumentarnega filma izbrala tudi trojica buenosaireških mušketirjev: režiser Mariano Llinás, snemalec Agustín Mendilaharsu in pevec Pablo Dacal. V času koronavirusa so se odločili na novo posneti ploščo legendarnega argentinskega pevca Corsinija, na kateri interpretira pesmi Blomberga in Maciela. Zvečine gre za ljubezenske štorije, ki so neposredno politično podkrepljene in usodno navezane na tedaj sto, zdaj pa že skoraj dvesto let oddaljeno vladno generala Rosasa. Osrednji trije snovalci filma se zakopljejo v raziskovanje in zaneseno krčijo pot skozi gosto podrast gozda zgodovine, tako da vsebina pesmi z namigi na dejstva minulih dob prevzame osrednje mesto. Pesmi, lebdeče v oblaku besed, skušajo prizemljiti s spoznavanjem konkretnih dogajalnih prostorov in detajlnim poznavanjem zgodovinskih dejstev (tako enciklopedično potrjenih kot tistih obstranskih, ki ostanejo zapisana v zgodovino kot govorce). Ustvarjalna trojka pred gledalci ne skriva ničesar, nasprotno – šarm svoje pripovedi gradi na prostodušnem priznavanju nepopolnosti in šaljivem pristopom do stvari –, šibkosti obračajo v svoj prid. Ob obilici surovega materiala dobimo občutek, da pričujoči film zgolj razgalja material dokumentarca ki bo šele izšel iz procesa – kot bi gledali nekakšen *making of* pričakovanega dela. **Corsini interpretira Blomberga in Maciela** je skok v motno vodo zgodovine – da pa ustvarjalcev valovi ne bi prehitro odnesli predaleč, so se odločili za plavanje v bazenu, ki so jim ga ponudile balade, nastale v 30. letih preteklega stoletja. Predstavljena glasba je tako bolj ogrodje in vezivno tkivo filma kot pa njegovo osrčje. Jedro filma bolj kot karkoli drugega oživlja duh Buenos Airesa in njegove zgodovine – ter njegovi nekdANJI in zdajšnji prebivalci, ki pišejo zgod(b)ovino kraja.

Iz stiske spoznanja, da človek ne živi samo od kruha, so vzniknile številne pesmi, ki so tako glasbenikom kot poslušalcem predstavljale vez s koreninami – osamljenost, ki se deli, je manj osamljena, izpeto hrepenenje manj dušeče.

Filma **Glasba za črne golobe** in **Corsini interpretira Blomberga in Maciela** sta si tako diametralno nasprotna: prvi posreduje glasbo, ki jo posamezniki živijo kot svoj najintimnejši izraz, saj izhaja iz čutno-čustvenega sveta njegove notranjosti; drugi pa v glasbi išče oprimke za potovanje skozi čas, ki jih ta ponuja s konkretnostjo družbeno-političnih navezav in izpovedanih zgodbah. Prvi glasbo zajema v zbranosti tišine, drugi jo najdeva v razpršenosti stoterih zaznamkov v zunanjem svetu. Najsi ustvarjalci (tako glasbeniki kot filmarji) izhajajo iz ene ali druge začetne pozicije, v procesu ustvarjanja prehajajo nešteto poti med zunanjimi in notranjimi svetovi, da s svojo stvaritvijo občinstvu (poslušalstvu in gledalstvu) posredujejo sadove svoje hoje.

Ustvarjanje je dejanje negovanja identitete, v katerem se le-ta tudi samemu ustvarjalcu šele razkriva, kar je še posebej očitno v primerih umetniške ustvarjalnosti. Kaj vzameš s seboj, če te življenje odreže od vsega znanega in domačega, kaj ostane s teboj, ko sta očetnjava in materinščina daleč od tvojih oči in ušes? Ljubezen. Ljubezen, ki so jo tvoje oči vsrkale, ki so si jo tvoja ušesa zapomnila. Da daleč od oči ne postane daleč od srca, srce spregovori – srce zapoje in se v pesmi združi z vsem ljubljanim. **Ljubezen, nemške marke in smrt** razkriva stotine povezav med političnim in zasebnim, socialnim in emotivnim, ki so jih v svoji glasbi tkali in izpovedovali turški gastarbajterji v Zahodni Nemčiji. Režiser Cem Kaya v glasbi izseljencev odkrije odslikavo odkrušenega drobca zgodovine turškega naroda. Glasba skupaj z intervjuji ter arhivskimi (in kasneje domačimi) posnetki dinamično razgalja etape velike turške delavske migracije in povzema občutja ljudi, ki so šli s trebuhom za kruhom. Iz stiske spoznanja, da človek ne živi samo od kruha, so vzniknile številne pesmi, ki so tako glasbenikom kot poslušalcem predstavljale vez s koreninami – osamljenost, ki se deli, je manj osamljena, izpeto hrepenenje manj dušeče. Ščasoma glasba nekaterim izseljenskim glasbenikom ni začela predstavljati le kruha temveč

tudi baklavo ... in dokumentarni film s slastjo zagriže v sočno sladkost glasbenih radosti. Turška manjšina v Nemčiji se je že sredi sedemdesetih lahko ponašala z bogato raznoliko glasbeno sceno, ob kateri je lahko tako ozavestila svoj izvor kot sprejemala svoj posebni položaj v svetu. Skoz desetletja – tudi z glasbo – utrjena zavest pa se je mladi generaciji pomagala z novimi izrazi (in marsikdaj tudi v novem, nemškem jeziku) odzvati na politično zahtevno situacijo konec osemdesetih in v začetku devetdesetih. **Ljubezen, nemške marke in smrt** na platno kot vrečko bleščečih frnikol vsuje številne obraze glasbenikov, ki so vsak s svojim glasom obogatili in oplemenitili težko izkušnjo turškega izseljenstva – film pa s svojo neposrednostjo obdaruje tudi gledalca.

Nasprotno se iz množice glasov izvija en sam glas, na dlani se sveti en sam biser Zelenortskih otokov, ki ga razodeva filmski portret bosonoge dive. Dokumentarec **Cesária Évora** skuša s kolažno montažo posnetkov iz zasebnega življenja, odsekov manj znanih intervjujev, drobcev s koncertov ter panoramskih posnetkov njene domače krajine priti do dna skrivnosti pevkinine osebnosti in njenega daru. Ob komentarjih njenih najbližjih, prisotnih le v glasovih iz zunanosti polja, postajajo vse jasnejše Cesárijine osebnostne poteze: neposrednost, odkritosrčnost, preprostost, darežljivost, nepopustljiva zahteva po svobodi, smisel za humor, sprejemanje življenja v veselju in bolečinah. Ne trudi se biti boljša ali drugačna, kot je, za vsečnost ji ni mar – pevki zadošča petje. Glas je njeno bogastvo in njen okras. Uspeh, slava in denar so stvar usode. Bistveno je delati svoj del, uporabljati svoj dar.

Ko glasbeniki uporabljajo svoj dar – in ko ga uporabljajo filmski ustvarjalci –, s tem ne izpolnjujejo le sebe. Izpolnjujejo svoj del usode na tem svetu. Posredujejo podobe, pripovedujejo zgodbe, uzročujejo godbe. Vabijo nas kvišku in v globočine, da nato z večjim zaupanjem ter okrepljenim upanjem stopamo po trdnih tleh.